АНОТАЦІЯ

Кохановський А. М. «Інститут збройних сил у політичному просторі XXI ст.» – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія (Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки). – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Міністерство освіти і науки України, Полтава, 2025.

Дисертаційну працю присвячено комплексному аналізу інституту збройних сил у політичному просторі XXI ст., виявленню закономірностей й інституційної специфіки, функційної трансформації в умовах глобальних безпекових змін. Актуальність роботи зумовлена тим, що в сучасних умовах збройні сили перестають бути виключно оборонним компонентом держави й трансформуються в багатовимірний політичний, соціальний та інституційний інструмент, інтегрований у механізми державної влади, міжнародної взаємодії, стратегічних комунікацій та забезпечення національної стійкості. Гібридні, асиметричні, інформаційні та кібернетичні загрози формують нову логіку функціонування сектору оборони, у якій армія виконує і традиційні, і модернізовані функції: від оборони території до участі в гуманітарних операціях, міжвідомчій координації та реагуванні на глобальні ризики.

Об’єкт дослідження – інституційно-політичний феномен збройних сил у структурі безпекової системи держави. Предмет – теоретико-методологічні, інституційні, політичні й функційні характеристики інституту збройних сил в умовах глобальних безпекових трансформацій. Мета – комплексно дослідити інститут збройних сил у його політичному, правовому, інституційному й функційному вимірах, щоб виявити його провідні вектори трансформації в умовах сучасних викликів і загроз. Відповідно до мети дослідження окреслено такі завдання: проаналізувати науково-теоретичні підходи до вивчення збройних сил як інституту; дослідити сутність і структурні ознаки дефініції «збройні сили»; охарактеризувати місце і роль збройних сил у державно-політичній

системі; виявити параметри політичної довіри до збройних сил; окреслити конфігурацію ідеологічного простору легітимації збройних сил; описати специфіку цивільно-військових відносин у демократичних і авторитарних системах; з'ясувати вплив глобалізації на трансформацію функцій, моделей і структур збройних сил; класифікувати сучасні моделі армій у контексті нових безпекових парадигм.

Дослідження здійснено на основі методології інституціонального та структурно-функційного аналізу, теорії цивільно-військових відносин, парадигм політичної легітимності та глобальної безпеки, а також методів системного, порівняльного та нормативно-правового аналізу. Такий міждисциплінарний підхід дав змогу розглядати збройні сили не лише як військову організацію, але як складний політичний інститут із власною логікою розвитку, внутрішньою організацією, соціальною функційністю та інструментами взаємодії із суспільством і державою.

Наукова новизна полягає в уточненні визначення збройних сил як багатовимірної політико-правової інституції, що включає структурний, нормативний, ціннісний і функційний компоненти; розкритті інституційної природи легітимності армії, що формується на перетині політичної довіри, ідеологічних смислів, цивільно-військових відносин та процесів політизації; концептуалізації моделей функціонування сучасних збройних сил у глобалізованих безпекових парадигмах; визначенні ключових механізмів інституційної адаптації армій до гібридних, інформаційних і кібернетичних загроз; розробленні узагальненої типології сучасних моделей збройних сил, що ґрунтуються на принципах професіоналізації, багатодоменності, сетецентричності, технологічної мобільності та інтероперабельності.

Теоретичне значення роботи полягає в систематизації теоретичних підходів до дослідження збройних сил як політичного інституту та в розкритті їх структурно-функційної та легітимаційної природи. Результати дослідження поглиблюють теоретичні уявлення про інституційну роль збройних сил у

державотворчих процесах, формуванні політичної стабільності, забезпеченні суверенітету та реалізації державної політики у сфері безпеки.

Практичне значення полягає в можливості використання висновків дослідження в державному управлінні, розробленні політики національної безпеки та оборони, удосконаленні механізмів демократичного цивільного контролю, підвищенні рівня комунікацій між збройними силами та суспільством, виробленні стратегічних підходів до модернізації збройних сил, адаптації їх до умов багатовимірних загроз та посиленні інституційної спроможності сектору оборони. Окремі положення можуть бути застосовані в науково-освітній діяльності, експертно-аналітичній роботі, у процесах стратегічного планування, формуванні концепцій оборонної реформи та розробленні програм підготовки військових кадрів (курси «Національна безпека», «Державна політика у сфері оборони», «Стратегічні комунікації в секторі безпеки», «Воєнна дипломатія і оборонна співпраця» тощо).

Сучасний теоретичний апарат дослідження інституту збройних сил сформовано на перетині класичних концепцій цивільно-військових відносин, інституційного аналізу, теорій політичної легітимності та глобалістичних досліджень. Систематизація цих концепцій дала змогу обґрунтувати багатовимірну природу військового інституту, що залежить від типу політичного режиму, історичних моделей державності та рівня демократизації. У роботі доведено, що саме теоретико-методологічні підходи створюють концептуальний фундамент для осмислення функційної, політичної та нормативної специфіки збройних сил як інституту держави та суспільства.

Зміст і структуру дефініції «збройні сили» відображає низка вимірів: правовий, функційний, інституційний та політичний. Збройні сили визначаються як ієрархічно організована, професійна та правово врегульована інституція, що діє в рамках цивільного контролю та обмежена нормативними повноваженнями. Така характеристика виходить за межі розуміння збройних сил як виключно воєнної організації та підкреслює її роль як суб’єкта реалізації державної

монополії на легітимне насильство, стабілізаційного чинника та символічного елемента політичної системи.

Збройні сили постають невід'ємним складником механізму державності: вони забезпечують оборону й територіальну цілісність, гарантують порядок і виконують соціальні, дипломатичні, міжнародні й стабілізаційні функції. Збройні сили функціонують як матеріальна основа примусового аспекту державної влади та водночас як політико-правовий інститут, що взаємодіє з урядовими структурами та суспільством, забезпечуючи баланс між безпекою, політичною легітимністю й демократичними принципами врядування.

Довіра формується під впливом ефективності військової діяльності, відкритості оборонної політики, стабільності державних інституцій, а також наративів і колективних уявлень у суспільстві. Установлено, що рівень довіри безпосередньо корелює з легітимністю політичної влади, якістю комунікацій між армією та громадянами, дотриманням демократичних норм і міжнародних стандартів у військовій сфері.

Ідеологічний простір легітимації збройних сил охоплює символічно-комунікативні механізми: історичні наративи, культурні коди, державну символіку, публічні ритуали, інформаційні повідомлення. Саме ця сфера формує морально-ціннісну основу легітимності збройних сил і визначає характер їх суспільного сприйняття. У демократичних системах ідеологічний простір вибудовується навколо ідей прав, свобод і громадянської відповідальності; в авторитарних – навколо мобілізації, лояльності до влади та контролю.

У роботі доведено, що цивільно-військові відносини є фундаментальним механізмом, який забезпечує інституційну легітимність і політичну стабільність. У демократіях вони ґрунтуються на цивільному контролі, парламентському нагляді, високому рівні професіоналізації та інституційному розмежуванні військової й політичної сфер. В авторитарних режимах спостерігається політизація армії, інтеграція військових структур у політичний апарат, персоналістська лояльність і загроза преторіанізму, що визначає інший характер інституційної динаміки.

У сучасних умовах збройні сили адаптуються до нових типів загроз: кібернетичних, інформаційних, гібридних, технологічних. Вони інтегруються в багатодоменні операції, міжнародні безпекові формати та мережеві структури взаємодії. Спрямування військових інституцій змінюється від класичних моделей національного оборонного розвитку до гнучких, інтероперабельних систем, здатних діяти в умовах глобальної взаємозалежності.

Класифікація сучасних моделей збройних сил охоплює інституційні, функційні, політичні й безпекові параметри та ґрунтується на рівні професіоналізації, технологічності, автономії, комплектування й характері реагування на гібридні ризики. Збройні сили XXI ст. тяжіють до мережевих, мобільних, багатодоменних структур, що забезпечує їхню адаптивність у складних безпекових умовах.

Узагальнюючи результати дослідження, висновковуємо, що збройні сили є інститутом, який не лише відображає трансформації сучасної державності, а й активно їх формує. Їхня функційна ефективність, політична легітимність і стійкість залежать від якості правових механізмів, рівня довіри, збалансованості цивільно-військових відносин, здатності до адаптації та інтеграції в глобальну систему безпеки. Отримані результати створюють концептуальну основу для подальших наукових розвідок, спрямованих на вивчення інституційної еволюції збройних сил у політичному просторі XXI ст.

Ключові слова: збройні сили, політичний інститут, оборонний потенціал, держава, політика, суверенітет, національна безпека, геополітика, НАТО, інформаційна безпека, системи управління, політична система, влада, політичний простір, війна.

.

ABSTRACT

Kokhanovskyi A. M. “The Institution of the Armed Forces in the Political Space of the 21st Century“. – Qualification scientific work presented as a manuscript.

Dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy in the Specialty 052 – Political Science (Field of Knowledge 05 – Social and Behavioral Sciences). – State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltava, 2025.

The dissertation is devoted to a comprehensive analysis of the institution of the armed forces in the political space of the 21st century, focusing on its key patterns, institutional specifics, and functional transformation under global security changes. The relevance of the study is explained by the fact that in modern conditions the armed forces are no longer only a defensive component of the state but are transforming into a multidimensional political, social, and institutional instrument integrated into the mechanisms of state power, international cooperation, strategic communication, and national resilience. Hybrid, asymmetric, information, and cyber threats shape a new logic of the defence sector, in which the military performs both traditional and modernized functions: from territorial defence to participation in humanitarian operations, interagency coordination, and responses to global risks.

The object of the research is the institutional and political phenomenon of the armed forces within the state security system. The subject of the research includes theoretical-methodological, institutional, political, and functional characteristics of the institution of the armed forces under global security transformations. The aim is to examine the institution of the armed forces in its political, legal, institutional, and functional dimensions in order to identify the main directions of its transformation under modern challenges and threats.

According to this aim, the following tasks are defined: to analyse theoretical approaches to studying the armed forces as an institution; to investigate the essence and structural features of the definition "armed forces"; to describe the place and role of the armed forces in the state-political system; to identify the parameters of political trust in the armed forces; to outline the configuration of the ideological space of military legitimacy; to define the specifics of civil-military relations in democratic and authoritarian systems; to determine the impact of globalization on the transformation

of military functions, models, and structures; and to classify modern models of armed forces in the context of new security paradigms.

The research is based on the methodology of institutional and structural-functional analysis, the theory of civil–military relations, the paradigms of political legitimacy and global security, as well as the methods of system, comparative, and legal analysis. This interdisciplinary approach makes it possible to consider the armed forces not only as a military organization but also as a complex political institution with its own logic of development, internal structure, social functionality, and mechanisms of interaction with society and the state.

The scientific novelty lies in clarifying the definition of the armed forces as a multidimensional political and legal institution that includes structural, normative, value-based, and functional components; in revealing the institutional nature of military legitimacy formed at the intersection of political trust, ideological meanings, civil–military relations, and politicization processes; in conceptualizing the models of the functioning of modern armed forces within globalized security paradigms; in identifying key mechanisms of institutional adaptation of the military to hybrid, information, and cyber threats; and in developing a general typology of contemporary models of the armed forces based on the principles of professionalization, multidomain capacity, network-centric approaches, technological mobility, and interoperability.

The theoretical significance of the study lies in systematizing theoretical approaches to examining the armed forces as a political institution and in revealing their structural-functional and legitimacy-related nature. The results deepen theoretical understanding of the institutional role of the armed forces in state-building processes, political stability, ensuring sovereignty, and implementing state security policy.

The practical significance of the research lies in the possibility of applying its findings in public administration, the development of national security and defence policy, the improvement of mechanisms of democratic civilian control, the enhancement of communication between the armed forces and society, the formulation of strategic approaches to military modernization, the adaptation of the armed forces to multidimensional threats, and the strengthening of the institutional capacity of the

defence sector. Certain results can be used in academic and educational activities, expert and analytical work, strategic planning, the development of defence reform concepts, and the design of training programmes for military personnel (such as courses “National Security,” “Defence Policy,” “Strategic Communication in the Security Sector,” “Military Diplomacy and Defence Cooperation,” etc.).

The modern theoretical framework for studying the institution of the armed forces is formed at the intersection of classical concepts of civil–military relations, institutional analysis, theories of political legitimacy, and global studies. Systematization of these concepts has made it possible to justify the multidimensional nature of the military institution, which depends on the type of political regime, historical state-building models, and the level of democratization. The study demonstrates that theoretical and methodological approaches create a conceptual foundation for understanding the functional, political, and normative specifics of the armed forces as an institution of the state and society.

The content and structure of the definition “armed forces” include several dimensions: legal, functional, institutional, and political. The armed forces are defined as a hierarchically organized, professional, and legally regulated institution that operates under civilian control and within clearly defined normative powers. This characteristic goes beyond the traditional understanding of the armed forces as a purely military organization and highlights their role as an actor exercising the state’s monopoly on legitimate force, as a stabilizing factor, and as a symbolic element of the political system.

The armed forces appear as an integral component of the mechanism of statehood: they ensure defence and territorial integrity, guarantee order, and perform social, diplomatic, international, and stabilizing functions. The armed forces operate both as the material basis of the coercive aspect of state power and as a political and legal institution that interacts with governmental structures and society, maintaining a balance between security, political legitimacy, and democratic principles of governance.

Trust is formed under the influence of military effectiveness, transparency of defence policy, stability of state institutions, as well as public narratives and collective perceptions in society. It has been established that the level of trust directly correlates with the legitimacy of political power, the quality of communication between the military and citizens, and adherence to democratic norms and international standards in the military sphere.

The ideological space of military legitimacy includes symbolic and communicative mechanisms: historical narratives, cultural codes, state symbols, public rituals, and informational messages. This sphere shapes the moral and value foundation of the legitimacy of the armed forces and determines the character of their public perception. In democratic systems, the ideological space is built around the ideas of rights, freedoms, and civic responsibility; in authoritarian systems, it is centred on mobilization, loyalty to power, and control.

The study demonstrates that civil–military relations serve as a fundamental mechanism ensuring institutional legitimacy and political stability. In democracies, they rely on civilian control, parliamentary oversight, high professionalisation, and institutional separation of the military and political domains. In authoritarian regimes, the army becomes politicized, military structures are integrated into the political apparatus, personalist loyalty is emphasized, and the risk of praetorianism increases, shaping a different pattern of institutional dynamics.

In modern conditions, the armed forces are adapting to new types of threats: cyber, information, hybrid, and technological. They are becoming integrated into multidomain operations, international security formats, and network-based structures of cooperation. The orientation of military institutions is shifting from classical models of national defence development to flexible and interoperable systems capable of operating in an environment of global interdependence.

The classification of contemporary models of the armed forces includes institutional, functional, political, and security parameters and is based on the level of professionalisation, technological capacity, autonomy, personnel recruitment, and the nature of responses to hybrid risks. The armed forces of the 21st century tend toward

networked, mobile, multidomain structures, which ensures their adaptability in complex security environments.

Summarising the results of the research, it can be concluded that the armed forces are an institution that not only reflects the transformations of modern statehood but also actively shapes them. Their functional effectiveness, political legitimacy, and resilience depend on the quality of legal mechanisms, the level of public trust, the balance of civil–military relations, and the ability to adapt and integrate into the global security system. The findings provide a conceptual basis for further academic studies on the institutional evolution of the armed forces in the political space of the 21st century.

Key words: armed forces, political institution, defense potential, state, politics, sovereignty, national security, geopolitics, NATO, information security, control systems, political system, power, political space, war.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Кохановський А. Визначення «політизації збройних сил» та вплив контингентності його розуміння. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політ. студії*. 2025. Вип. 59. С. 290–295. DOI: https://doi.org/10.30970/PPS.2025.59.34

2. Кохановський А. М. Збройні сили перед викликом глобалізації: від традиційної оборони до глобальної відповідальності. *Регіональні студії.* 2025. № 41. С. 52–56. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.41.8

3. Кохановський А. М. Політична ресурсність збройних сил у тоталітарних державах. *Політикус*. 2025. Вип. 2. С. 71–76. DOI: I https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.11

Публікація у періодичних наукових виданнях ,що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus та/або Web of Science:

4. Vovk S., Denyshchenko D., Kokhanovskyi A., Kabyshy O. Feshchuk T. El lugar de la violencia armada en el espacio político: dimensiones micro, meso y macro. Interacción y Perspectiva Revista de Trabajo Social Vol. 14 No3 f881-894 pp. Octubre-diciembre DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.11206007 Dep. Legal pp 201002Z43506 ISSN 2244-808X

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

5. Кохановський А. М. Збройні сили як інструмент реалізації державного суверенітету в умовах глобальної турбулентності та нових типів насилля. *Збройне насилля: сучасні процеси світової глобалізації та їхній вплив на Україну*: *матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Старобільськ, 8 квітня 2021 року*. м. Старобільськ, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». 2021. С. 39–41.

6. Кохановський А. М. Шляхи деокупації Донбасу: співвідношення військових та цивільних аспектів. *Науково-практичні судження щодо деокупації Донбасу та повернення анексованого Криму в контексті російської агресії : матеріали роботи круглого столу 18 жовтня 2021 року м. Старобільськ.* ДЗ «Луганський національний університету імені Тараса Шевченка». 2021. С. 150–152.

6. Кохановський А. Трансформація зсу в умовах російсько-української війни: політичний аспект. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи : матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці,14 червня 2023 р.* Чернівці. 2023. С. 56–59.

7. Кохановський А. Закордонні навчання українських військових як чинник міжнародного військового партнерства. *ІІ всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні тенденції міжнародних відносин», м. Київ, 21 грудня 2022 р.* С. 61–63.

8. Кохановський А. Довіра громадян у формуванні політичної легітимності збройних сил як суб'єкта насилля. *Збройне насилля: сучасні процеси світової глобалізації та їхній вплив на Україну : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Лубни, 29 травня 2025 року. Лубни : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2025.* С. 71–74.

9. Кохановський А. Критичне мислення як когнітивна основа суспільної довіри до збройних сил. *Критичне мислення як чинник національної єдності та безпеки: збірник наукових праць учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Лубни, Україна, 18-19 вересня 2025 року). Лубни: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025.* С. 79–82.